

Ali ni narod naš gospodar? Ministrstvo, deželni, okrajni in krajni šolski sveti so le izvrševalne oblasti tega, kar velevali zakon! Če torej mi zahtevamo za svoj jezik zakonito veljavo v šolskih zadevah, nam jo morajo oblasti dati brezpogojno.

Saj pravi člen XIX. državnega temeljnega zakona z dne 21. grudna 1867. leta, drž. zakonik št. 142.: »Vsa narodna plemena v državi so enakopravna in vsak narod ima nekršljivo pravico, svojo narodnost in svoj jezik čuvati in gojiti.

Enakopravnost vseh jezikov, ki so v deželi v navedeni, se od države priznava v šoli, v uradu in javnem življenju.

V deželah, v katerih stanuje več narodnih plemen, naj bodo javni učni zavodi tako urejeni, da se vsakemu teh plemen dajo vsi potrebni pomočki za izomiko v svojem jeziku, a da se ne bo nihče silil, naučiti se katerega drugega deželnega jezika.

Na Štajerskem so sicer redki okraji, a so vendar, ki v njih dopisuje mnogo šolskih vodstev z okrajnim šolskim svetom v slovenščini. In ni ga glavarja niti nadzornika, ki bi se drznil to zavednost kritizovati. A velika večina slovenskega učiteljstva uraduje nemški. Šolske kronike, konferenčni zapisniki, zamude, referati za okrajno uč. skupščino, priprava za poduk, šolski uradni spisi itd. — vse nemško! Pa tudi na Kranjskem je še ponekod tako! In ti tovariši se hočejo šteti med Slovence? Dejanja njihova jim ne dajejo pravice do tega lepega imena. Razum in srce nam velevali, da tako ne smemo več ravnati, da ne smemo več hoditi po potu nemškega robstva temveč, da moramo kreniti na samostalno pot narodove individualnosti!

»Učiteljski Tovariš« naj torej kot naš zastavonoselj izvrše iz sebe vse, kar ni našega. Mračnjaki, nazadnjaki, mlačneži in nasprotniki bodo morda rekli, da sovražimo nemščino. Ne! Obratno je res. Mi ljubimo svoj jezik nad vse jezike na svetu; zato mu dajemo povsod prednost, er nikakor ne dovoljujemo, da bi nam tujščina, ki je pri nas slučajno nemščina, oziroma italijanščina, razjedala in razkvašala veljavo našega jezika in narodove individualnosti. Mi se hočemo iz sramotnih spon tujega duševnega robstva osamosvojiti ter postati duševno svobodni činitelji svojega naroda! To se vendar ne pravi drugih sovražiti, s tem ni našim sosedom ničesar odvzeto, temveč mi damo njim, kar je njihovega, a sebi vzamemo, kar je našega! Nemcem nemški, Italijanom italijanski, a Slovencem slovenski jezik!

Dohtar Rovani.

Opomba uredništva: Ker vemo, da je dobro, pomesti najprej pred svojim pragom, zato priobčujemo brez obotavljanja gorenji članek, ki nam bere zaslužene levitel! Naši naročniki in sotrudniki imajo pravico, kritikovati ravnanje uredništva, ki ni nič drugega nego izvršujoči činitelj zahtev in ukrepov tistih, ki so mu poverili ta posel. Sicer bi lahko dotična mesta črtali in ne priobčili kritike o sebi, vendar pa nismo tega storili, ker nam to brani naše liberalno prepričanje in ker se nečemo delati lepših nego smo v resnici. Nismo si sicer potresli temena s pepelom, vendar pa smo se bridko pokesali svojih grehov in torej storili prvi korak k popoljšanju! — Zakaj smo priobčevali doslej ukaze in odredbe šolskih oblastev, oziroma razpise učiteljskih služb v originalu, ki smo si jih morali dostikrat prisvojiti po ovin-kih in z velikimi težavami, to je — in ni dolgo temu! —

povedal »Slovenski Narod«, ne da bi ga v to pooblastili ali mu pomagali s podatki, nego samo zaradi tega, ker je pojmlil naš manevar. Bilo je to ob priliki, ko nas je zuhljal »Slovenec« ravno zaradi tega greha, ki danes po njem neusmiljeno udriha naš vrli dohtar Rovani. Osramotiti smo hoteli s tem dotične šolske oblasti, saj je tudi v resnici sramotno, ako n. pr. kranjski in radovljiški okr. šol. svet razpisujeta službe v nemškem jeziku, ko jih recimo — celjski ne! Zato nam vrli gospod dohtar Rovani, dovolite toliko radodarnosti, da odstopimo nekaj udarcev imenovanima šol. oblastvoma in vsem neimenovanim dokazovalcem absolutne veljave — nemškega uradnega jezika!

Potrudili se bomo nadalje, da se navdušimo ob pedantnosti najstrožjih puristov, dasi je to ubogemu šolskemu političarju dostikrat jako sitno, ko mora biti hitro gotov s svojim delom in je treba n. pr. gospodu s Kamna odgovarjati zdaj z nemškimi, zdaj zopet s francoskimi citati, ameriškim humoristom pa parirati celo z angleščino, ko nam groze njih jezuitski rapirji!

Verjemite nam, da imamo z listom mnogo dela in da nismo čisto nič navdušeni za prevajanje — uradne nemščine. Dasi smo prelistali nekaj nemških slovnice in tudi drugih — ne samo edinozveličalnih metodiških! — zlasti modernih znanstvenih in leposlovnih knjig, ki so nekatere pisane v čudovito krasnem jeziku in slogu (n. pr. Nietzsche, Bölsche, Jerusalem, Bodenstedt, Sudermann itd.) pridemo časih v zadrego ob taki delfiški nemščini. Vkljub temu bomo izkušali odslej ustrezati tej novi svoji nalogi, čeprav ne bo našim prevodom toliko verjeti kakor c. kr., t. j. uradnim. Ako je resničen rek, da besede mičejo, a zgledi vlečejo, potem bodo začeli izpolnjevati tudi vsi slovenski učitelji in vse slovenske učiteljice svojo sveto narodno dolžnost. Z uradi pa naj obračunajo tisti, ki so poklicani v to. »Učiteljski Tovariš« ne more rešiti vsega Slovenstva!

Samo še to: Ako si mi damo kritikovati svoj nedostatek, ne smejo tudi drugi vzeti kritike za zlo!

Kritikujoči glasovi.

Učiteljske plače in viri za izboljšanje.

»Slovenski Narod« je priobčil pod tem naslovom v svoji 259. št. ta-le članek:

Sedaj je po zaslugi klerikalnih poslancev vendar zaključeno deželnozborsko zasedanje. Tako je z drugimi važnimi stvarmi srečno pokopano tudi povišanje učiteljskih plač. Nekateri optimisti so skrivnostno namigavali, da v tem zasedanju namerava klerikalna stranka glede učiteljskih plač svoje postopanje izpremeniti v prid (!) učiteljstvu. Povod k temu so jim dali tam poleti spisani članki dvornega svetnika Šukljeta. Vest o zaključenju deželnega zbora je dotične optimiste zadela kakor mrzel curek v poletni vročini. Nekaj učiteljev (tudi naprednih) je ob pričetku tistih člankov upalo, da bo nasvetoval Šuklje kaj res izvedljivega. Toda tiste tri točke, ki jih je navedel Šuklje kot glavno sredstvo, da se dobi denar, so bile prav nedolžne in jih je »Slov. Nar.« kot neizvedljive ovrgeel z dokazi. Slednjič tudi, ako bi se dotične točke dale izvesti, bi preteklo morda prej kakih 25 let, ko Šukljeta že več ne bo, da bi podaljšal rok še za 25 let. Zaraditega je učiteljstvo razvidelo, da je Šuklje učiteljstvu zidal gradove v oblake, čeravno stoji njegov na kamnu.

Učitelji si moramo to vedno ponavljati, da za nas ni vzeti denarja nikjer. Ako gre za puške in kanone, tedaj govorimo le o milijonih, ki jih morajo plačati davkoplačevalci. Takrat klerikalna stranka ne prireja shodov proti vladi in vojaštvu. Ako pa slabo plačano učiteljstvo prosi za nekaj povišanja, tedaj pa podivjajo vsi klerikalni voditelji in z gromečim glasom oznanjujejo ljudstvu po shodih, da hočejo liberalni poslanci povišati davke, da bodo plače zvišali učiteljem. In to hujskanje se prične očitno in javno po vseh župniščih. Tolsti župniki agitirajo proti plačam: »Poglejte tega ali tega nadučitelja! On ima nad 2000 K letne plače, jaz pa komaj nekaj nad 1000 K. Ali je treba, da se jim povišajo plače? Poglejte jih, kako se oblačijo gosposko sami, njih žene in otroci.« Pa ti ljudje, ki so v hujskanju nedosegljivi, znajo še bolj kričeče popisovati dobro plačo učiteljev. Seveda pritrjujejo nerazsodni ljudje takim govorom, in nekeje na Gorenjskem je neki bajtar, ki je čul, da ima učitelj 1000 K letne plače, kar skakal in vpil: »Bog pomagaj, zato imamo take davke! Šole poderimo in učitelje spodimo delat!«

Take izbruhe je slišati od ljudi, ki vidijo duhovščino vsak dan, kako se masti in zaliva z vinom. Ne vidijo pa učitelja, da mora z majhno plačo živeti sebe, ženo in otroke, poleg tega si pa še kupovati razne izobraževalno strokovne knjige in časopise, delovati pri društvih, kjer so le stroški. Duhovnika brez družine, ki ima tisoče na kapitalu, pa ne vidijo. Slovenski kmet ne ve, da učitelji vkljub skromnemu življenju ne zapuščajo tisočakov, kakor se zgodi to domalega pri vsakem župniku. Ne vidijo učitelja, kako mu skrbi za preživljanje družine grene težavni poklic. Pa saj žalibog dobimo med klerikalnimi »izobraženci« ljudi, ki pravijo: »Le zadovoljni bodite, učitelji, da vam more dežela redno plačevati, da niste v skrbeh ob mesecu, da bi ne dobili plače!« Tako je! Še tega bi bilo treba, da bi nam še plačo neredno dajali, potem bi bilo res prijetno to učiteljsko življenje. Za nas in za šolo je denarja škoda, oziroma ga na Kranjskem ni dobiti. Ako pa škof napove novo zgradbo kakega samostana ali konvikta, tedaj ne manjka denarja. Nekaj stotisočev je hitro izžetih od ljudstva. Pa ljudstvo še ne pogine. Upelejo nove družbe in bratovščine, ki zanje plačujejo na leto redno tisoče in tisoče, pa vendar ni opaziti še nobene nevolje proti temu. Duhovniki dan za dnevom po drugih mogočih potih (n. pr. po testamentih) love tisočake, vendar to ni še malo hudo za ljudi. Vsako leto nabere veliko tisočev za papeža, (siromak ima sam komaj 120 milijonov) in jih pošljejo v Rim, vendar tega ne štejejo v škodo ljudstvu. Vsako leto po vseh cerkvah oznanjajo in poberejo po več »ofrov«, ki znašajo gotovo po več deset tisočev. Tudi to se še ne imenuje davek ubogemu ljudstvu. Od vseh teh stotisočev in stotisočev, ki jih plača samo preprosto ljudstvo, nima razen duhovščine nihče kake koristi, vendar se klerikalcem ne zde to previsoki davki. Le kadar se oglasi učiteljstvo za opravičeno povišanje plač, takrat zakrvavi vsi hirarhiji in vsem katoliškim poslancem srce in smili se jim ljudstvo, da ne puste zborovati v deželni zboru. Graščak Šuklje naj bi svoj finančni talent rajši porabil v to, da bi preračunal, koliko tisočev izgine vsako leto v tisto nenasitno bisago. Morda bi prišel do računskega zaključka, da stanejo duhovščina in njene priredbe kmeta petkrat toliko kakor vsi drugi davki. Iz svojega katoliškega prepričanja naj bi potem dokazal duhovčini, naj vsaj za nekaj tisočakov odneha in iste prepusti ljudstvu, da more potem vztrpeti zvišanje naklad v koristne

namene. Pa o tem načinu, da bi duhovščina s škofom vred prenehala molsti kmeta, se zdi nam in najbrže tudi Šukljetu — škoda pisati ali govoriti. Pač pa naj bi vlada, ki ji je tudi na tem, da bi se gmotno stanje ljudstva izboljšalo, storila že enkrat odločen korak in duhovništvu kot vsem drugim stanovom nakazala stalno plačo in potem prepovedala vsako drugo herčenje v cerkvi in zunaj cerkve. Tudi naj bi se uredilo cerkveno imetje tako, da bi ljudstvu koristilo. Vse korporacije morajo polagati natančne, s pobotnicami dokazane račune. Župni uradi pa, ki vodijo na leto stotisoče računov, niso nikomur odgovorni za njih resničnost. Koliko tisočev izgine v tisto znano bisago, kjer obleže brez vsake koristi. Uvedli naj bi že tudi človeško štolnino pri krstih, pogrebih, porokah itd., da ne bi dajali ljudje več sto kron za en pokop mrliča. Ako bi izvedli tu navedene izpremembe, bi dobili več stotisočev, ki bi jih porabili za druge koristnejše namene, kakor jih rabijo sedaj. In kako mrvico tega bi tudi porabili za šolstvo in učiteljstvo.

Zborovanja „Saveza hrv. učiteljskih društava.“

(Dalje.)

Jaz sem v tem vprašanju vestno meril korist pa škodo, a sem došel do povsem nasprotnih rezultatov kakor dr. Cenkić ter sem našel, da nerazdeljeni peturni šolski pouk donša jako malo korist, toda veliko škodo vsem narodom, ki imajo kratek šolski obisk.

Nato je govornik razkazoval in razlagal na tabli narisani grafikon, ki ga naš list iz tehničnih ozirov ne more priobčiti, pač pa ga oni, ki se zanj zanima, dobi v »Napredku« št. 36.

Iz grafikona je razvidno marsikaj zanimivega v prilogi razdeljenega časa poučevanja.

Otrok v nižji ljudski šoli na Hrvaškem dobiva po zakonu od l. 1895. v razdeljenem času poučevanja brez odmora v I. razredu 640 ur; v II. razredu 720 ur; v III. razredu 760 ur; v IV. razredu 880 ur in v V. razredu 880 ur šole; skupaj tedaj v petih letih 3880 ur. V nerazdeljenem šolskem času pa dobi otrok v I. razredu 740 ur; v II. razredu 820 ur; v III. razredu 860 ur; v IV. razredu 980 ur; v V. razredu 980 ur; skupaj tedaj v petih letih 4380 ur šole. To govori jasno in glasno, da z nerazdeljenim časom pouka, ki se zanj junaško bojuje moj prijatelj dr. Cenkić, izgubimo ravno 500 ur ali čez pol šolskega leta. Ta razlika dobitka, oziroma izgube se dobi tako, ker je namenjena v nerazdeljenem času pouka najmanj ena ura za odmor, t. j. 200 ur letno, medtem ko je v razdeljenem času pouka dovolj pol ure na dan, t. j. 100 ur letno itd.

Spoštovani moj protivnik svetuje tudi to, da se pri nerazdeljenem pouku zmanjšajo metodiške enote, ker bi po takem ostalo več časa za potrebne pavze. Z drugimi besedami, on dopušča, da se tako precej zmanjša ves poučni material za nižje ljudske šole in naš ljudski pouk, da se bavi samo s čitanjem, pisanjem, računstvom in veroukom, kakor je to nekaj bilo. Če bi hrvaško učiteljstvo to v principu sprejelo, tedaj bi dosledno pristalo na to, da se naši šoli odvzame vzgojni značaj, ter da potem ona postane zavod za mehanske spretnosti, kar mislim, da bi ne podpisal niti moj cenjeni protivnik, ker sem v dušo uverjen, da tudi njemu